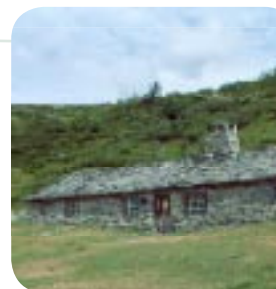
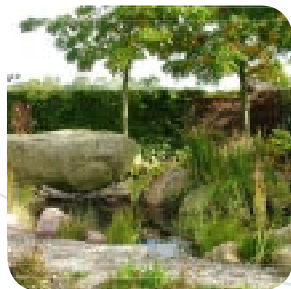

NORDMILJØ

Miljöstrategier i jord- och skogsbruk (MJS)

MJS har sedan 1995 arbetat tvärssektoriellt mellan sektorerna jordskog och miljö. Arbetet har till helt övervägande del bestått i att genom olika projekt skapa nordiska nätverk och att ta fram underlag till den politiska processen inom Nordiska ministerrådet. MJS avslutar nu sin verksamhet och sammanfattar sina resultat i TemaNord 2009:517. I detta nummer av NordMiljö ges fem exempel från rapporten på projekt som gett nordisk nytta i samarbetet mellan jord, skog och miljö.

norden

Nordisk Ministerråd

Stad och Land – stadsnära landskap som resurs i samhällsplaneringen

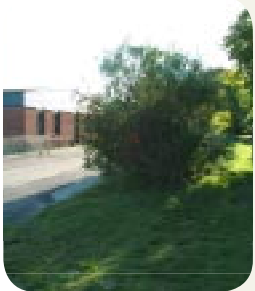

De stadsnära landskapen är en outnyttjad resurs inom nordisk samhällsplanering, trots att närheten till landsbygden är en viktig del av den nordiska stadens identitet. Det stadsnära landskapet möjliggör närrekreation, vilket har ett stort hälsovärde. Det är här som stadsbor kommer i kontakt med jord- och skogsbruk, och närproducerad mat kan odlas och marknadsföras. Det är även i utbyggnaden av städerna som vi har störst möjlighet att bedriva ett samhällsbyggande i samklang med naturen, bland annat genom att integrera kulturlandskapets värden och verka för att ovärderlig jordbruksmark inte bebyggs och allemansrättslig mark inte stängs in. Ett skäl till detta är att planering och lagstiftning vilar på en separat hantering av stad och land - därmed faller de stadsnära landskapens värden mellan stolarna.

- Med stöd av den Europeiska Landskapskonventionen bör en samlad samhällsplanering av stadsnära landskap utarbetas. Forum för medborgardeltagande behövs för att uppmärksamma landskapets värden, men även redskap för en kraftfullare regionplanering behövs eftersom stadsnära landskap vanligen är ett mellankommunalt intresse.
- Allemansrätten som princip är en viktig del av flera nordiska länders samhälle och identitet. Men allemansrätten runt större städer är hotad utan en väl utbyggd struktur av allemansrättsliga marker som knyter samman stad med omgivande landsbygd. En starkare regional planering underlättar ett sådant skydd.
- Stadsnära landskap utgörs inte enbart av jord- och skogsbruk. I synnerhet vid de större städerna finns det t.ex. övergivna industrimarker och områden som är i vänteläge inför framtida bebyggelse. Dessa marker bör uppmärksammas som en resurs för friluftsliv och som en del av grönstrukturen. Allemansrättens giltighet beträffande dessa marker behöver klargöras.
- Möjligheterna att certifiera stadsnära mångfunktionella jordbruk bör utredas. Certifierade gårdar bör uppmuntras med ekonomiskt stöd från stat eller kommun.

Utevistelsens betydelse för hälsa, friskvård och rehabilitering

Projektet skall förmedla kunskap om forskning och utvecklingsarbete mellan de nordiska länderna när det gäller utomhusmiljöers betydelse för människors hälsa och livskvalitet, med särskilt fokus på barns villkor. Projektet behandlar 1) strategisk planering av hälsofrämjande gröna miljöer samt 2) utvecklingen av nya verksamheter inom natur och hälsa.

- Det behövs en systematisk genomgång av villkoren för de verksamheter som idag använder sig av naturens hälsofrämjande potential inom vård, omsorg, rehabilitering och friskvård.
- Det behövs lagstadgade minimikrav på utemiljöernas storlek och kvalitet vid skolor och förskolor. Dessa bör placeras strategiskt i anslutning till områden med natur och grönska.
- Det behövs också lagstiftning som garanterar en bra utemiljö för daglig utevistelse vid alla äldreboenden.
- Specifika utbildningar behöver utvecklas i samarbete mellan utbildningsinstitutioner inom de gröna näringarna respektive inom vården och hälsosektorn.

Jordbrukets roll som upprätthållare av det kulturella arvet

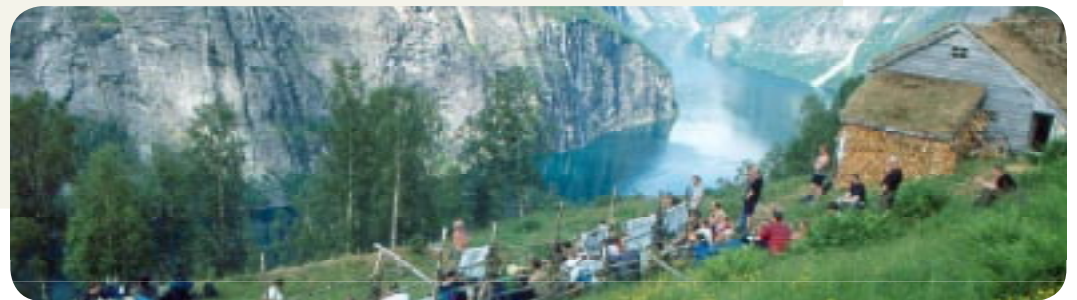
Jordbrukets roll som upprätthållare av det kulturella arvet var huvudfokus för en europeisk workshop i Norge i februari 2005 som samlade representanter från Nederländerna, Österrike, Estland, Storbritannien, Sverige, Finland, Danmark, Island och Norge. Projekt rapporten redogör för tillståndet för kopplingen mellan jordbruk och kulturellt arv i dessa nio länder och pekar ut några skillnader mellan samt gemensamma drag i de olika nationella sammanhangen. I rapporten betonas deltagarna följande rekommendationer:

- Intressena kring kulturarvet bör utveckla en effektiv lobby riktad mot de europeiska och nationella politiska organen inom landsbygdsutveckling samt jordbruks- och miljöpolitiken.

- Erfarenheterna visar att jordbrukare och markägare tar hänsyn till det kulturella arvet om de görs medvetna om de kulturarvskvaliteter som deras mark har. Bra information är ett viktigt bidrag både i den processen och i processen att utveckla miljöplaner baserade på lokala kvaliteter.
- Medvetenhet om lokala och regionala kulturarvskvaliteter är en viktig faktor för en växande turistnäring. Det är de många olika lokala formerna för produktion, arv, traditioner och

landskapsegenskaper kopplade till jordbruksaktiviteterna som utgör lockelsen i och incitamentet för att besöka Europas geografiskt varierade landskap, inte stereotyperna.

- Idéer om aktiv landskapsutformning eller landskapsvård kan verka konstiga eller oförenliga med behovet av att bevara det kulturella arvet. Noggrann planering och utformning av landsbygdens landskap kan dock göra det mer tilldragande för både invånare, nyinflyttade och besökare.

Skyddade områden och en hållbar landsbygdsutveckling

Skyddade områden och en hållbar landsbygdsutveckling var huvudfokus för en europeisk workshop i Estland i september 2005 som samlade representanter från de nordiska och baltiska länderna samt från Belgien och Tyskland. Under workshopen diskuterade deltagarna hur man kan främja social välfärd i landsbygdsområden och hur skyddade områden kan bidra till den ekonomiska och sociala utvecklingen i de berörda områdena. I rapporten betonas deltagarna följande rekommendationer:

- Det behövs ett utökat samarbete och fler och bredare partnerskap som innefattar en rad olika

intressenter i bevarandet och förvaltningen av Natura 2000-områdena.

- Stöd till utbyte av erfarenheter och god praxis i förvaltningen av nätverket betraktas som en absolut nödvändig åtgärd.
- Turistaktiviteterna måste hanteras på ett hållbart sätt för att innebära långsiktiga fördelar för de lokala samhällena. En av de största utmaningarna när det gäller de skyddade områdena är att förbättra hanteringen av aktiviteter för besökare och att minska ogynnsamma conse-

kvenser för miljön. Därför utvecklas den europeiska stadgan för hållbar turism i skyddade områden (The European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas).

- Seminariet rekommenderade slutligen intressenterna att involvera sig i de nationella programplaneringsprocesserna för den framtida användningen av EU:s fonder för landsbygdsutveckling.

Energiskogsodling på åkermark

Energiskogsodlingarna har gett upphov till frågor som rör odlingarnas inverkan på miljön, den biologiska mångfalden och landskapet och det finns en risk för att det kan uppstå intressekonflikter mellan t.ex. odla-re av energiskog och naturvården. Projektets huvudsakliga syfte var att fokusera på möjligheter och risker för miljö, biodiversitet och landskap i samband med energiskogsodling i de nordiska och baltiska länderna.

- Trots att kommersiell energiskogsodling på jordbruksmark kan medföra konflikter med mål uppsatta för natur- och kulturvård så erbjuder energiskogsodlingen nya och unika möjligheter för att förbättra landskapsbilden, lösa miljöproblem (t.ex. rening av avloppsvatten) och artrikedom (t.ex. ökad biodiversitet i ett öppet landskap).

- Uppfattningar hos centrala och regionala myndigheter, intresseorganisationer o.s.v. gällande energiskogsodlingar och deras inverkan på miljö och landskap är ofta felaktiga på grund av missuppfattningar och kunskapsbrist.
- Framtagna riktlinjer för uthållig skötsel och lokalisering av energiskogsodlingar utgör ett komplement till existerande odlarhandböcker för energiskogsodling.

Andra exempel på rapporter som sammanfattas i MJS slutrapport TemaNord 2009:517

- Russian surveys of forest with high nature conservation values
- Kulturmiljö i de nordiska ländernas skogsbruk
- Hållbar produktion av bioenergi från jord- och skogsbruk i Norden
- Affornord - Betydningen af skovrejsning for økosystemer, landskab og lokalsamfund
- Animal Welfare in organic husbandry
- Voluntary protection of forests in the Nordic countries.
- Landskap i förändring
- Husdyrgødning, energiafgrøder og afgrøderester til biogas produktion
- Monitoring and assessment of nutrient loads from agriculture in the Leningrad Oblast
- Partnerskabsorganisering af landdistriktsudviklingen
- Samspelet mellem jordejere og friluftsliv
- Fertilisation strategies for improving nutrient utilisation
- Framtidens nordiske jordbruk og kulturlandskap
- Hästen en resurs för levande landskap
- Bioenergy in the Nordic-Baltic-NW Russian Region
- Klosettavtensystem
- Risk assessment of diffuse phosphorus loss from land to water in the Nordic countries
- Kultur- og oplevelsesøkonomi i Nordisk landdistrikter.
- 11 gode eksempler fra Nordiske landdistrikter
- Føgur er hlíðin: Fair is the blooming meadow

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K

Tel +4533 96 0200
Fax +4533 96 0202

www.norden.org

Information om nordisk miljøsamarbejde
Rådgiver Mats Ekenger, mek@norden.org
Rådgiver Anna Gran, ang@norden.org
Rådgiver Mia Rahunen, mira@norden.org
Kommunikationsrådgiver, Patrik Edman,
ped@norden.org

Redaktør: Mats Ekenger
Tekst: Magnus Grøntoft
Kontakt: Mette Vinther Talberg
Design: Jette Koefoed

2009:1001

Publikationer fra Nordisk Ministerråd kan bestilles på www.norden.org/publikationer

Det nordiske miljøsamarbejde

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2009–2012 danner rammen om de nordiske landes miljøsamarbejde såvel inden for Norden som i forhold til nærområderne, Arktis, EU og øvrige internationale fora.

Fokusområder i nuværende miljøhandlingsprogram er klima og luft, hav og kystsoner, biologisk mangfold og bæredygtig forbrug og produktion.

Programmet lægger op til resultater, som sikrer Nordens position som foregangsregion på miljøområdet. Særlig opmærksomhed skal rettes mod internationale spørgsmål, hvor de nordiske lande ved deres samarbejde kan fremføre deres interesser med større vægt og den største nordiske nytte.